

Міністерство освіти і науки України

Київський національний лінгвістичний університет

ЛЮБИМОВА СВІТЛАНА АНАТОЛІЇВНА

УДК 811.11 (42+37) (043)

СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ
ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ "ДІВЧИНА-FLAPPER"
В АМЕРИКАНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

10.02.04 – германські мови

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Київському національному лінгвістичному університеті,
Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник

доктор філологічних наук, професор
Серякова Ірина Іванівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри германської і фіно-угорської
філології, проректор з навчально-виховної роботи
і міжнародних зв'язків

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
Бессонова Ольга Леонідівна,
Донецький національний університет,
кафедра англійської філології,
завідувач кафедри

кандидат філологічних наук, доцент
Славова Людмила Леонардівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Інститут філології,
кафедра теорії і практики перекладу
з англійської мови, доцент

Захист відбудеться «18» грудня 2013 р. о 12³⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету
(03680, МСП, Київ-150, вул. Лабораторна, 5/17)

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Київського національного
лінгвістичного університету (03680, МСП, Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

Автореферат розісланий «16» листопада 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.М. Крокіс

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертацію присвячено дослідженню репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в аспекті його семантико-когнітивних та прагматичних характеристик, які маніфестуються в американському дискурсі. Явище "дівчина-flapper" виникло в американському суспільстві 20-х років минулого століття та співвідносилось з образом жінки нового покоління, стиль життя і зовнішність якої сприймалися як гендерний і соціальний виклик суспільству. Унаслідок комплексного дослідження вербалізації типу "дівчина-flapper" було встановлено, що він є специфічним лінгвокультурним концептом американської дискурсивної свідомості.

У сучасному мовознавстві сформувались декілька ключових підходів до вивчення концептів: лінгвокогнітивний і семантико-когнітивний (О.Л. Бессонова, О.С. Кубрякова, Дж. Лакофф), лінгвокультурологічний (Н.Д. Арутюнова, С.Г. Воркачов, Ю.С. Степанов), лінгвопрагматичний (Т.А. ван Дейк, І.І. Серякова), когнітивно-дискурсивний (О.П. Воробйова, С.А. Жаботинська, Л.Л. Славова). У межах усіх підходів концепт визнано ментальною одиницею, яка відображає у мові знання та досвід людини. У термінах когнітивно-дискурсивного підходу концепт розглядається як одиниця індивідуальної свідомості, що віддзеркалює колективне соціокультурне знання, і визначається через розмаїття різнорівневих мовних одиниць, які актуалізують його у дискурсі (О. А. Бабелюк, І.С. Шевченко).

У площині концептосфери національної культури вирізняють лінгвокультурні концепти етно- і соціокультурної специфіки, до яких відносять **лінгвокультурний типаж** (О.А. Дмитрієва, В.І. Карасик, О.В. Лутовінова). Лінгвокультурний типаж є абстрактним ментальним утворенням, тобто концептом, когнітивна структура якого складається з ядерного та периферійного компонентів (З.Д. Попова, Й.А. Стернін) і поєднує понятійний, образний та ціннісний змісти (В.І. Карасик, Г.Г. Слишкін). Лінгвокультурний типаж репрезентує узагальнений образ представника соціальної групи, культурна характеристика якого висвітлюється у вербалізованому змісті (Н.Д. Арутюнова, Ю.С. Степанов). З погляду семіотики лінгвокультурний типаж виступає знаком семіотичного досвіду нації, який виникає внаслідок номінації факту когнітивної діяльності (Н.Д. Арутюнова, R. Langacker). Мовні засоби об'єктивізації лінгвокультурного типу обираються дискурсивною свідомістю в процесі мовної діяльності (М.Ф. Аліференко, W. Chafe).

На сьогодні існує низка робіт, в яких розглянуто засоби і стратегії вербалізації понятійного змісту культурних констант, універсальних, етнокультурних та базових концептів. До останніх належить концепт ЖІНКА, соціальна значущість, емоційна оцінка та динаміка розвитку якого встановлена в англійській лінгвокультурі (В.В. Васюк, М.Р. Єпремян, Н.А. Паскова). Дослідження мовних засобів об'єктивізації концепту ЖІНКА та засобів мовної репрезентації пов'язаних з ним концептів ЖІНОЧНІСТЬ (А.В. Кириліна, А.Л. Кисельова) і МАТЕРИНСТВО (М.О. Андрєянова), а також гендерних стереотипів (Т.Г. Лук'янова, А.П. Мартинюк, А.С. Птушка, О.В. Ткачик) і етнокультурних стереотипів (Т.С. Борисова, Є.Ю. Горшунова, Ю.В. Святюк, А.Б. Юнацька) підготували підґрунтя дослідження вербальної репрезентації культурно і соціально значущих концептів, до яких належить лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper".

У межах культурологічної і соціологічної парадигми гуманітарних студій американських та англійських вчених було виявлено національні, гендерні, етичні аспекти невербальної (G. Critoph, S. Fass, B. Freedman K. Yellis, J. Zeitz) і вербальної поведінки дівчат-"flapper" (T. Delzell). Проте й дотепер відкритими залишаються питання дискурсивної репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в аспекті його когнітивних, семантичних, прагматичних і етнокультурних особливостей.

Актуальність теми дисертаційного дослідження визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на розкриття механізмів семантизації концептуальних структур у дискурсі. Важливими є питання, пов'язані з проблемою створення цілісної концепції співвідношення мови, мислення, об'єктивної дійсності та національної культури. До кола цих питань належить дослідження мовних засобів репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", який мав вплив на формування сучасних етичних та естетичних канонів оцінного сприйняття жінки в американському соціумі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету "Комунікативно-когнітивний і соціокультурний аспекти функціонування системи мовних одиниць германських і фіно-угорських мов у синхронії й діяхронії" (тема затверджена вченою радою КНЛУ, протокол № 12 від 26 квітня 2011 року). Проблематика роботи належить до кола питань, досліджуваних згідно з держбюджетною науковою темою № 0112U001628 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України "Когнітивні й комунікативні студії мови, тексту і дискурсу в синхронії та діяхронії" (наказ № 1241 від 28 жовтня 2011 року). Тема дисертації затверджена вченою радою КНЛУ, протокол № 5 від 28 грудня 2009 року, уточнена спеціалізованою вченою радою Д 26.054.02, протокол № 11 від 12 вересня 2013 року.

Метою роботи є виявлення семантико-когнітивних та прагматичних характеристик вербальної репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- висвітлити теоретичні засади вивчення засобів дискурсивного втілення лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", уточнити поняття "лінгвокультурний типаж" у семантико-когнітивному та прагматичному ракурсах;
- встановити когнітивний статус типу "дівчина-flapper" та охарактеризувати його дискурсивну репрезентацію з погляду семіотичної теорії;
- розробити методику комплексного семантико-когнітивного і прагматичного дослідження лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі;
- виявити лексичні одиниці, які репрезентують лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" в англійській мові, визначити їх структурно-семантичні особливості;
- розкрити прагматичний зміст лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", встановити в термінах категорії оцінки прагматичний потенціал репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в різних жанрах американського дискурсу;
- охарактеризувати динаміку розвитку і трансформації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсивному просторі.

Об'єкт дослідження становлять англомовні засоби репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі.

Предметом дослідження є семантико-когнітивні і прагматичні аспекти вербалізації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі.

Матеріал дослідження налічує 2033 факти вербальної маніфестації типу "дівчина-flapper", відокремлених методом суцільної вибірки з художніх і мемуарних творів загальним обсягом 6098 сторінок, а також 109 статей газети "New York Times" та 77 текстових фрагментів рекламного дискурсу періоду 20-х років 20 століття; використано 85 словників, 394 фрагменти трьох американських лінгвістичних корпусів та 56 відповідей респондентів.

Методи дослідження. *Компонентний аналіз* словникових дефініцій застосовано для визначення когнітивної структури концепту; *методи дериваційного і парадигматичного аналізу* – для виявлення змісту та об'єму концепту; *концептуальний аналіз* використано для дослідження репрезентації концепту у різних жанрах дискурсу; *етимологічний аналіз* – для вивчення первинного образу, що обумовив емоційне сприйняття та прагматичне значення концепту; за допомогою *методу семантичного диференціалу* було встановлено конотативно-прагматичний зміст концепту; *корпусний аналіз*, що здійснювався із залученням прийомів *контекстуального, семантичного, дистрибуційного і контент-аналізу*, дозволив дослідити динаміку розвитку концепту; *метод асоціативного експерименту* застосовано для вияву закономірностей сприйняття концепту сучасними носіями американської лінгвокультури; *кількісний метод* забезпечив об'єктивність здобутих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* здійснено комплексне дослідження англомовних засобів репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі. У роботі уточнено поняття лінгвокультурного типу в аспекті його семантико-когнітивних і прагматичних характеристик; проаналізовано кореляцію між лінгвокультурним типом та мовними засобами його дискурсивного втілення. *Новою* є методика дослідження, що поєднує лінгвістичний аналіз з експериментальними і статистичними прийомами. З'ясовано, що вербальні репрезентації відтворюють динамічні і статичні, чуттєві та раціональні аспекти типу "дівчина-flapper". Доведено, що залежно від аспекту дослідження типаж "дівчина-flapper" є функціональним прототипом, соціокультурним стереотипом, або символом епохи 20-х років Америки. *Уперше* розкрито прагматичні особливості лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" у різних жанрах дискурсу; проаналізовано тенденції в емоційно-оцінному сприйнятті типу "дівчина-flapper" та його трансформації в американській лінгвокультурі.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з розширенням теоретико-методологічних засад дослідження соціальних конструктів з погляду семантико-когнітивної і прагмалінгвістичної специфіки. З'ясування дискурсивних особливостей репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" у площині американської лінгвокультури розширює уявлення про мовну об'єктивізацію стереотипізованих когнітивних структур. Результати дослідження можуть бути використані у викладанні курсів лексикології англійської мови (розділи "Лексико-семантична система мови" і "Змістовна структура слова"), теоретичної граматики (розділ "Аналіз дискурсу"), лінгвістичної математичної статистики (розділ

"Статистична оцінка параметрів розподілу"), спеціалізованих курсів із когнітології, культурології, країнознавства, емотимології, прагматики дискурсу, а також на практичних заняттях з англійської мови та перекладу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження висвітлювалися на *восьми* наукових конференціях: шістьох міжнародних конференціях, одному симпозіумі та одному конгресі: IV Международная научная конференция "Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах" (Челябинск, 2008); IV Міжнародна наукова конференція "MegaLing'2008: Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій" (Партеніт, 2008); Международный конгресс по когнитивной лингвистике (Тамбов, 2008); Международный симпозиум "Новые направления в изучении лексикологии, словообразования и грамматики начала XXI века" (Самара, 2009); VI Міжнародна наукова конференція "Актуальні проблеми менталінгвістики" (Черкаси, 2009); V Міжнародна наукова конференція "MegaLing'2009: Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій" (Київ, 2009); Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні проблеми філології: мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін" (Маріуполь, 2010).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційної праці викладено у п'ятнадцятих одноосібних публікаціях загальним обсягом 5,95 др. арк.: у *восьми* наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України (3, 69 др. арк.), у двох – у міжнародних виданнях (1,13 др. арк.), а також у трьох матеріалах (0, 91 др. арк.) і двох тезах наукових конференцій (0, 22 др. арк.).

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (225 найменувань, з яких 60 – іноземними мовами), списку лексикографічних джерел (88 найменувань, з яких 64 – іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (35 найменувань). Повний обсяг дисертації – 257 сторінок, основний зміст викладено на 180 сторінках. 12 таблиць і 5 схем у тексті роботи займають 10 сторінок. П'ятнадцять додатків подано на 45 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, указано форми їх апробації та структуру роботи.

У **першому розділі "Теоретичні основи дослідження репрезентації типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі"** визначено соціальну природу й етнокультурну специфіку лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", розглянуто його когнітивні і семіотичні параметри, узагальнено основні положення дослідження семантико-когнітивних та прагматичних аспектів вербалізації типу "дівчина-flapper" із позицій знакової теорії, теорій прототипів та інтерпретації у різних жанрах американського дискурсу.

У лінгвокогнітивній парадигмі визнано ментальну сутність концептів (С.Г. Воркачов, Й.А. Стернін) і доведено, що мова здатна віддзеркалювати ментальні процеси сприйняття, обробки та зберігання концептуальної інформації

(О.С. Кубрякова, З.Д. Попова). У лінгвокогнітивному аспекті лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є вербалізованим багатовимірним ментальним конструктом, що складається з інформаційної та психологічної сфери і розглядається, згідно з теорією інтерпретації (В.З. Дем'янков, П. Рікер), як умова функціонування концепту в національній свідомості. Когнітивна будова досліджуваного типажу належить до сегментного типу (Й.А. Стернін), понятійний центр якого визначають два блоки ознак: поведінка і зовнішність жінок 20-х років ХХ століття, які проектується у периферійну зону оцінок та висновків. Репрезентація ознак типажу відбувається в американському дискурсі на основі парадигматики і синтагматики лексеми *flapper*, мовних одиниць, що контекстуально та асоціативно пов'язані з нею.

З погляду теорії прототипів, що пояснює категоризацію як процес визначення типовості уявлень з урахуванням мовного досвіду про об'єкт категоризації (А. Вежбицька, Дж. Лакофф), формування типажу "дівчина-flapper" відбувалося на когнітивній основі функціонального прототипу, тобто когнітивного стереотипу, позбавленого оцінних і емоційних властивостей (В.В. Красних), який визначається набором зовнішніх ознак (одяг, манери, вчинки) та використовується як взірець для ідентифікації соціальної категорії.

Лексема *flapper* виконує знакову функцію репрезентанта лінгвокультурного типажу, що формувалася на гендерній основі. Вербальна репрезентація гендерних стереотипів англomовної лінгвокультури вивчалася у роботах вітчизняних лінгвістів (Т.Г. Лук'янова, А.П. Мартинюк, А.С. Птушка, О.В. Ткачик), в яких було встановлено, що гендерні стереотипи об'єктивуються у дискурсі у взаємодії експліцитних та імпліцитних смислів. Гендерний стереотип складається в колективній свідомості певного лінгвокультурного соціуму та розглядається як історично обумовлене типізоване уявлення про фізичні, біологічні, емотивні, психологічні та соціокультурні атрибути індивіду, якого соціум кваліфікує як чоловіка або жінку (А.П. Мартинюк). Стереотипні характеристики, які приписуються атрибуту референту, одержують позитивну, негативну або нейтральну оцінку залежно від відповідності традиційним еталонам етнокультурного соціуму. Причиною негативної оцінки визнано невідповідність актуалізованої інформації усталеним суспільним нормам. Дискурсивні репрезентації стереотипу функціонують як опори у прогнозуванні розгортання предметно-референтної ситуації (А.С. Птушка).

У термінах теорії семіотики типаж "дівчина-flapper" є знаком семіотичного досвіду нації (С.Г. Воркачов). Знакову функцію лінгвокультурного типажу "дівчина-flapper" виявлено в його властивості бути ознакою історичного періоду. Контекстуально зумовлений складний знак поєднує в собі індекс (візуальний образ жінки), ікону (прототипний образ) та символ (лексеми *flapper*), що викликає емоційні та мовні реакції, пов'язані з типажем.

З погляду лінгвопрагматичної парадигми зміст концепту об'єктивується в дискурсі (Ф.С. Бацевич, Т.А. ван Дейк), лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є аксіологічно маркованим у різних жанрах англomовного дискурсу. Так, у художньому дискурсі лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є амбівалентно (позитивно або негативно) репрезентованим. Жінкам атрибутують витонченість, жіночність та граціозність: *You will be known during your fifteen years as ragtime kid, a flapper, a jazz baby, and a baby vamp. You will dance new dances neither more nor less gracefully*

than you danced the old ones (F.S. Fitzgerald). Але вони вважаються легковажними і метушливими: *To be a desperado of twenty! They're all desperado, these kids, all of them with any life in their veins; the girls as well as the boys; maybe more than boys* (W. Fabian).

У мемуарному дискурсі лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" позитивно зображений жінками-"flapper", імена яких є прецедентними в американській культурі, зокрема Зельда Фітцджеральд і Луїс Брукс. Наведений далі приклад ілюструє значення такої зовнішньої особливості, як коротка зачіска, що є індексальною ознакою лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper": *About the same time that I bobbed my hair, Irene Castle, then an obscure ballroom dancer, happened to cut her too. What had prompted the two of us to do it? Perhaps fate was mystically getting us ready for the stepped-up life of the flapper, so soon to take over on the world scene* (A. Loos).

В американському газетному дискурсі домінує негативна оцінка: *The test today for the educated woman is her usefulness in the community as well as in the home and in business. Certainly there will be no room for the frivolous flapper* (New York Times), тоді як у рекламному дискурсі типаж подається і сприймається безперечно позитивно: *You think I'm a frivolous flapper but I can keep the house better than mother does hers. But I'm not going to turn into a slave... Girls today are mighty capable!*

У американській дискурсивній свідомості лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" визначено мовними засобами, які створюють типовий образ сміливої дівчини, що порушує традиційні уявлення про роль жінки в американському суспільстві початку минулого століття. Соціальна та культурна значущість типуажу "дівчина-flapper", його неоднозначне сприйняття в американському суспільстві 20-х років минулого століття, що відбивається у різних жанрах американського дискурсу, та його лакунарність у системах інших лінгвокультур є проявом національної специфіки.

Таким чином, досліджений концепт є соціокультурним вербалізованим конструктом, що існує в національній лінгвокультурі як ціннісно сприйнята сукупність асоціацій та образів, які об'єднані поняттям "молода жінка 20-х років ХХ століття в Америці". Фактуальні та аксіологічні особливості типуажу об'єктивуються в американському дискурсивному просторі.

У другому розділі **"Методологічні засади та алгоритм дослідження репрезентації лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper"** запропоновано методику й поетапно описано загальні принципи і методи дослідження лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper" в американському дискурсі.

Розроблена комплексна методика була обумовлена основною метою дослідження і спрямована на вияв вербального змісту лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper" та його прагматичного потенціалу, який визначається в термінах категорії оцінки. Дослідження базувалося на принципах синкретизму, функціональності, системності та історизму, що забезпечує всебічний розгляд об'єкта наукового пошуку.

Вихідним пунктом дослідження лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper" є теза про кореляцію між когнітивною структурою і мовною репрезентацією концепту (М.М. Болдирев, С.Г. Воркачов). Аналіз лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper", в якому поєднується синхронний та діахронний зрізи, є послідовністю досліджувальних дій, що спрямовані на вияв культурного змісту (Ю.С. Степанов) типуажу та інтерпретаційного поля (Й.А. Стернін), починаючи з пошуку понятійного компонента.

Перший етап наукового дослідження ґрунтується на поєднанні культурологічного та прототипного підходів для вияву когнітивної структури та інваріантного лексико-семантичного змісту лінгвокультурного типу "дівчина-flapper". За допомогою логіко-семантичного аналізу (М. Бірвіш, В.Г. Гак) мовного репрезентанта лінгвокультурного типу, який полягає в деконструкції семантичного складу лексеми *flapper* та опису домінуючих ознак із погляду історичного контексту, виявляється когнітивна структура типу, яка моделюється за допомогою фреймового аналізу.

На *другому етапі* здійснювався опис фактуальних ознак та емоційно-оцінних характеристик на основі системних зв'язків лексеми *flapper*, які репрезентують однойменний лінгвокультурний тип, за допомогою дериваційного та парадигматичного аналізу. Дериваційний аналіз (О.С. Кубрякова, О.О. Селіванова) розкриває мотивуючі ознаки номінації і конотативні значення дериватів лексеми *flapper*, які впливали на розвиток лінгвокультурного типу. Парадигматичний аналіз (І.П. Сусов) полягав у визначенні та описі лексичної парадигми, відношення якої базуються на ідентичності, близькості та контрасті семантичного змісту її членів (О.О. Залевська). Парадигматичні зв'язки лексеми *flapper* висвітлюють домінуючі оцінні ознаки лінгвокультурного типу.

На *третьому етапі* за допомогою етимологічного аналізу встановлювався прагматичний зміст лексеми, що репрезентує тип. Етимологічний аналіз (Ю.Д. Апресян, Ю.С. Степанов) передбачав розгляд первинної форми основи *flapper* – дієслова *flap*. Шляхом порівняння семантики споріднених слів германської групи мов розкрито спільний конотативний характер, який в історії лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" мав велике значення, тому що обумовив когнітивні та прагматичні пресупозиції (Р.С. Сталнекер) маніфестації типу у дискурсі.

Четвертий етап був присвячений вияву когнітивної бази лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", закладеної на основі функціонального прототипу (А. Вежбицька, Дж. Лакофф). Експлікація домінуючих еталонних ознак відбувалась у ході концептуального аналізу мемуарного дискурсу.

На *п'ятому етапі* виявлялися функціональні, образно-перцептивні та образно-метафоричні характеристики концепту за допомогою концептуального аналізу (С.А. Жаботинська) художнього дискурсу. Поєднання інтерпретаційного і когнітивно-прагматичного підходів дало змогу описати асоціативні та приховані характеристики (М.М. Болдирев) лінгвокультурного типу "дівчина-flapper". Аналіз дискурсу полягав у виявленні типовості образу "дівчина-flapper" та його інтерпретації з позиції американської культури 20-х років минулого століття. Лінгвокультурний тип "дівчина-flapper" проаналізовано шляхом експлікації константних зовнішніх і етичних ознак, які утворюють суму ідентичних дескрипторів (Т.С. Борисова, В.І. Карасик). Дослідження стратегій створення типового образу базується на виявленні та описі засобів опосередкованої ідентифікації, атрибуції й акцентуванні певних ознак типу. На цьому етапі встановлено фреймову структуру типу.

На *шостому етапі* аналізувалося ціннісне сприйняття лінгвокультурного типу "дівчина-flapper", що маніфестоване у газетному дискурсі. Емоційно-оцінний компонент концепту вимірювався за допомогою методу семантичного диференціалу (Т.М. Дрідзе, Г.Г. Почепцов). Шляхом виокремлення оцінних характеристик

з газетного дискурсу, розподілу їх на двополюсних шкалах із подальшим факторним аналізом (К. Іберла), встановлено оцінку ознак типажу в період 20-х років ХХ століття. Ступінь взаємовпливу протилежних оцінок у газетному дискурсі розкрито за допомогою рангової кореляції Спірмана (Г.В. Суходольський).

Сьомий етап був спрямований на вияв характерних ознак рекламного образу (Р. Барт) "дівчина-flapper" та стратегій його створення у рекламному дискурсі. Особливості рекламного образу подано через позитивно сприймані якості сучасної жінки.

На *восьмому етапі* здійснювався опис еволюції та тенденцій в розвитку лінгвокультурного типажу "дівчина-flapper". За допомогою методів асоціативного експерименту і корпусного аналізу, що є емпіричним комплексним дослідженням лінгвістичних фактів у численних мовних контекстах (С. Грис, Д. Дів'як, Л. Талмі), було з'ясовано зміни в когнітивній структурі лінгвокультурного типажу, які відбувалися протягом десятиліть. Асоціативний експеримент (О.І. Горошко, О.О. Леонтьєв) був спрямований на розкриття засобів вербалізації лінгвокультурного типажу "дівчина-flapper" в сучасній американській дискурсивній свідомості.

Таким чином, обрана теоретична база і розроблена методика дослідження дали можливість розкрити вербалізований зміст типажу, систематизувати мовні засоби його репрезентації і механізми його об'єктивізації в американському дискурсі, охарактеризувати прагматичний потенціал типажу в термінах категорії оцінки, узагальнити зміст типажу "дівчина-flapper" за допомогою формалізованих логічних моделей.

У **третьому розділі "Вербальна репрезентація типажу "дівчина-flapper" в американському дискурсі"** проаналізовано корпус номінативних одиниць, які відтворюють лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" в американському дискурсі, виявлено його лексико-семантичні, структурні та прагматичні особливості.

Словникові дефініції лексеми *flapper* передають стандартизовану інваріантну інформацію, в якій вирізняється понятійний компонент (*a young girl in America of the 1920s*) та диференційні ознаки, що визначають когнітивні класифікатори категорії: "зовнішність" і "стиль життя" (*sophisticated in dress and behavior*). Диференційні ознаки відповідають сегментам у когнітивній структурі лінгвокультурного типажу "дівчина-flapper". Виявлений у словникових дефініціях оцінний компонент лінгвокультурного типажу (*bold, lively, giddy, sophisticated*) розгорнуто представлено в дискурсі.

Конотативне забарвлення лексичних одиниць дериваційної парадигми (*flapper, flapperish, flapperdom, flapperism, flapperese, flapperhood, flapperitis, flapperocracy, flapperology, flapper-vote, flappier, flapperette*) підтверджує культурну значущість концепту в період 20-х років минулого століття. Основна кількість дериватів була сформована за допомогою суфіксів абстрактних іменників (*-ism, -hood, -ocracy, -ology*), у яких реалізується конотативне значення словотворчої основи *flapper*.

Деривати мають єдину внутрішню форму, що є немовним протOVERBальним утворенням (О.О. Селіванова), в якому реалізується прагматичне значення словотворчої основи *flapper*, що відповідає негативній оцінці критикованого в суспільстві явища. Зміни в семантиці похідних слів відбувалися за двома напрямками: узагальнення (*flapperdom, flapperism, flapperhood, flapperocracy*)

та виокремлення (*flapperish, flappier, flapperese, flapper-vote*) найбільш значущих для суспільства ознак. Мотивування дериватів було забезпечене намаганням мовної спільноти усвідомити визначені риси явища "дівчина-flapper" та надати йому належне місце у національній картині світу.

Численне парадигматичне поле лексеми *flapper*, яке існувало в 20-ті роки минулого століття, зі зникненням референта стає значно меншим. Парадигматичні зв'язки лексеми *flapper* встановлено на підставі провідних ознак, які обумовлені категоріальною ознакою "жінка" та диференційною ознакою "молодість". Одиниці парадигматичного поля лексеми *flapper* розподіляються на три групи, які узагальнюють інформацію про певні ознаки лінгвокультурного типу "дівчина-flapper": молодий вік (*miss, girlie, bird, dame, filly* та інші), легковажну поведінку (*flibbertigibbet, fluff, chit, minx, tomboy, hoyden, romp* та інші), привабливу зовнішність (*peach, doll, chic* та інші). Парадигматичні зв'язки лексеми *flapper* базуються на зіставленні ознак, які вказують на стиль життя та зовнішність жінок, що є провідними в оцінному сприйнятті жінки в маскуліноцентричному суспільстві 20-х років минулого століття. Домінуючою оцінною ознакою лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" є сміливість та зневага до суспільного порядку (*flapper – tomboy – hoyden – romp – hussy – minx – chit*). Пейоративність більшості лексичних одиниць парадигматичного поля відображає негативне сприйняття лінгвокультурного типу в період існування його референта. У сучасній лінгвокультурі домінуючою оцінною ознакою основних репрезентантів парадигматичного поля лексеми *flapper* (*tomboy, hussy, hoyden, romp*) є зухвала поведінка дівчат.

Антонімічні опозиції *flapper – Gibson girl* та *flapper – prewar society matron* встановлено у культурно-історичному контексті на підставі протилежних еталонних уявлень різних поколінь про жіночу вроду та чесноти.

Традиційне культурне уявлення про молодість та зухвалість дівчат обумовлює прагматичний зміст типу, що було встановлено за допомогою етимологічного аналізу лексеми *flapper*. В оцінних ознаках первинного образу відбито ставлення носіїв мови до предмета іменування (Ю.Д. Апресян). Мотивуючою ознакою метафоричної номінації є юність та незрілість дівчат, що асоціюється зі слабкістю пташеняти.

Уперше іменник *flapper* було зафіксовано у словнику Пітера Левінса "Manipulus Vocabulorum" (1570 р.) у значенні "віяло". Як було встановлено, англійське слово *flapper* та його латинський еквівалент *flabellum*, даний у словнику П. Левінса, походять від єдиного джерела – індоєвропейської основи *bhlag*, яка має значення "бити, ляпати". Позначення руху, яке супроводжується шумом, збереглось у семантиці основи *flap*, що сформувала певну кількість слів у германській групі мов. Значна кількість слів, утворених від цієї основи (*flapuit, flapdrol, flapmadam, Flappe, Flaps, flapsig*), охарактеризовано негативним оцінним значенням насмішки та несхвалення. Засудження розпусної поведінки жінки відображено у слові *flaptaill* (перелюбниця), яке походить від основи *flap* у значенні "розхитуватися, хитати стегнами" (1460 р.). Отже, негативне прагматичне значення лексеми, що репрезентує лінгвокультурний тип "дівчина-flapper", було семантично обумовлене.

Наприкінці XVIII століття лексема *flapper* набуває значення "пташеня", що з'являється від основи *flap* у значенні "лопотіти крилами", та використовується для позначення куріпки першого року життя, яка не здатна захистити себе.

Значення "молода дівчина" (1893 р.) лексеми *flapper* є семантично мотивованим. Воно з'являється унаслідок метафоричного уявлення про юність у образі пташеняти, що символізує молодість та незрілість. Недосвідченість молодих дівчат пов'язують з хиткістю моральних принципів, що передається у прагматичному змісті цієї лексеми.

Трансформації, що відбувалися протягом століть у семантиці лексеми *flapper*, не змінили негативного прагматичного значення лексеми, яка на початку XX століття стає пейоративною назвою дівчини. В американській лінгвокультурі гендерно позначена лексема *flapper* використовується для позначення сміливої у вчинках та вигляді молододі дівчини 20-х років XX століття.

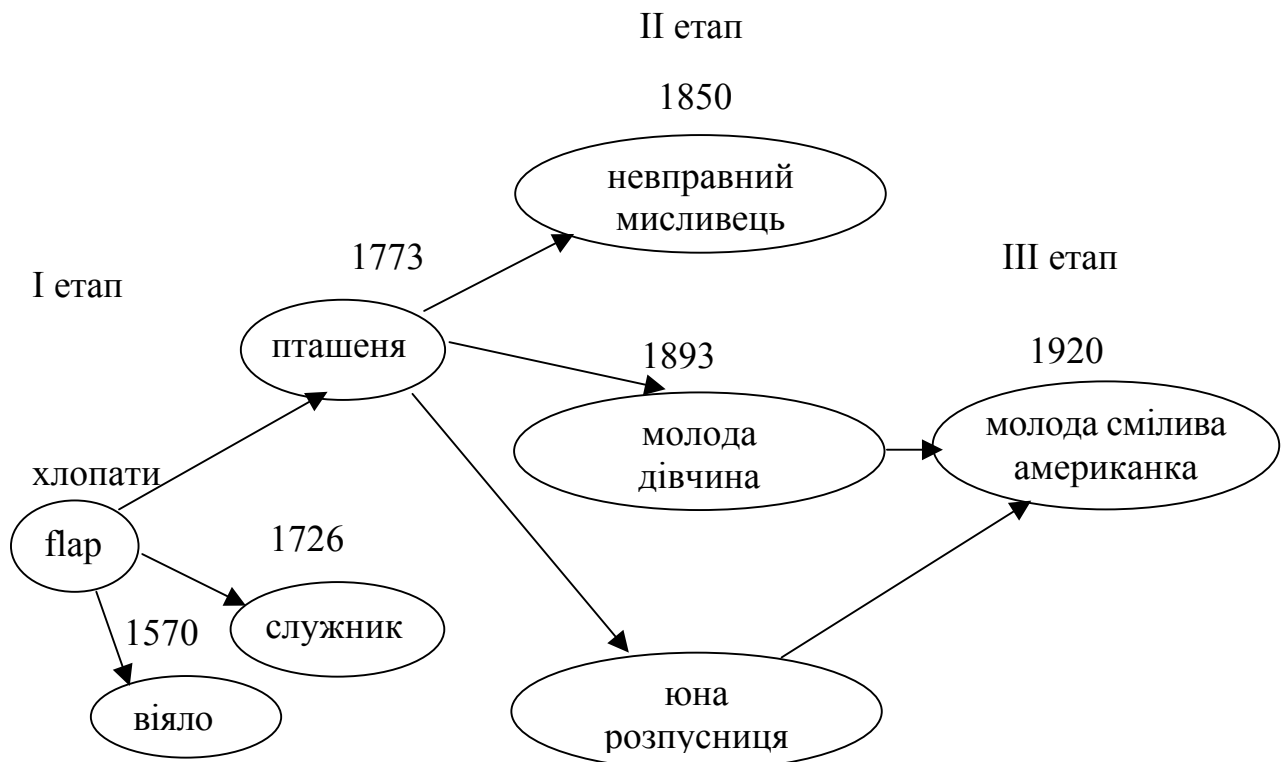

Схема 1 Етапи історії лексеми *flapper*

Прагматичні асоціації впливають на типізоване сприйняття лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" та обумовлюють прагматичну пресупозицію, яка об'єктивується у дискурсі. Прагматична пресупозиція визначає когнітивний фонд, що є умовою доцільності вислову (Е. Кінан). Відома в суспільстві 20-х років минулого століття неосвіченість дівчат наявна у мемуарному дискурсі: *Those "learned" remarks of yours, coming from a mouth of a flapper, ought to amaze the gentlemen of the New York press* (А. Лоос). У створеному відомими дівчатами-"flapper" мемуарному дискурсі (Л. Брукс, А. Лус) визначено еталонні ознаки соціальної категорії, які становлять характерні властивості зовнішнього вигляду (*smart clothes dictated by comfort*) і стилю життя (*enjoying life to the limit*), що виражає протест проти традиційного ставлення до жінок (*desire to shock, desire to be different*). Понятійний компонент концепту, що інваріантно поданий у словникових дефініціях, було сформовано за ознаками прототипного образу.

У художньому дискурсі виявлено стереотипний образ "дівчини-flapper", який складається з подібних ознак, стандартних ситуацій та їх оцінок: *They were a new type to him, boarding school products, sure of themselves* (M. Percy).

Типовість образу "дівчини-flapper" у художньому дискурсі відбивається у номінативних стратегіях ідентифікації, атрибуції та акцентуванні ознак категорії. Непряма номінація дівчат-"flapper" відбувається через асоціативно-семантичне відбиття ознак та властивостей: енергійність (*little devil, terror, pest*), невихованість (*little heathen, sport, little beast*), хитрість (*little witch, will-of-the-whisp girl*), привабливість (*Venus Victrix, belle*).

Когнітивний класифікатор "зовнішність" визначено фізичними і вестіальними характеристиками, а саме: краса (*fairy-like face*), стрункість (*slim, petite and delicate*), коротка зачіска (*bob-haired, curled cropped heads*), новий стиль вбрання та аксесуарів (*short pleated skirts, evening gown cut draringly low, glimmering pearls, cloche hats*), яскравий макіяж (*powered faces and necks, scarlet lips*) тощо.

Когнітивний класифікатор "стиль життя" виявлено у поведінкових ознаках (*dancing, canoeing, flirting*), мовних характеристиках (*current expressions, bits of journalese and college slang*) та життєвих настановах (*she wanted to be gay and happy, to have money and love*). Світогляд дівчат обумовлено етикою гедонізму, що закликає насолоджуватись життям: *her philosophy is carpe diem for herself and laissez faire for others* (F.S. Fitzgerald). Дівчата хочуть бути вільними від обов'язків задля розваг: *Duties could wait. Pleasure was something you had to grab before it got away from you. The philosophy of the flapper* (W. Fabian). Небажання дівчат виходити заміж також обумовлено прагненням до свободи від домашніх клопотів та турбот: *I don't want to think about pots and kitchens and brooms* (F.S. Fitzgerald). *The only freedom is that you owe no obligations to anyone* (E.Glyn).

У художньому дискурсі розкрито перспективи розвитку лінгвокультурного типу "дівчина-flapper". Коли дівчина дорослішає, вона стає вдумливою та змінює своє ставлення до життя: *I'm fer-rightfully changed. Much more serious. Years older. Lost my girlish illusions* (W. Fabian); згодом стає вірною помічницею свого чоловіка, доброю дружиною і матір'ю.

Досліджений американський художній дискурс є синтезом різних форм амбівалентного сприйняття лінгвокультурного типу, що відбивається у численному інтерпретаційному полі. В оцінних прикметниках передається як негативне (*restless, discontented, reckless, careless, unprincipled, wicked, impetuous*), так і позитивне ставлення до дівчат (*lovable, feminine, swift-witted*). Визнання розуму (*shrewdness, swift-witted*), життєрадісності (*eager vitality, full of pep*), жіночності та вроди (*sheer femininity, bewitching*) супроводжується засудженням стилю життя, інтересів і цілей дівчат (*uselessly extravagant, wicked, selfish, vain*) тощо.

На матеріалі художнього дискурсу було розкрито гротескний образ "дівчини-flapper", який узагальнює негативне ставлення американської спільноти до дівчат. Перебільшена форма гротескного образу репрезентує ознаки, що критикуються у суспільстві: *She was pitifully overemphasized from head to foo* (F.S. Fitzgerald). У гротескному образі відбивається узагальнено негативне сприйняття соціальної категорії (*extreme, overemphasized, artificial*), яке обумовлює появу соціокультурного стереотипу.

Діаметральне розходження в емоційно-оцінному сприйнятті лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" розкрито у газетному та рекламному дискурсах, які формувалися під впливом суспільної реакції. За допомогою методу семантичного диференціалу у газетному дискурсі (New York Times, 1920-1930) виявлено оцінні ознаки типу, що характеризують його суспільне сприйняття. Оцінка спрямована на зовнішні, психологічні та етичні особливості дівчат. Було доведено, що позитивне чи негативне судження про певну ознаку приводило до появи протилежної думки, але при цьому існувала тенденція негативного оцінювання. Виявлено, що суспільство приписувало дівчатам такі якості, як сила волі, привабливість, але особиста свобода жінок вважалась загрозою суспільному устрою, отже заслуговувала засудження (*consternation, evil, denunciation of flapper*). Безперечно позитивно сприймаються тільки інтелектуальні здібності дівчат (*resourceful, quick-witted, clear-sighted*).

Домінуюча негативна оцінка в газетному дискурсі відображає інституціональні висновки про типаж (*For flappers were there in plenty, the spoiled daughters... As flappers, of course, they should have been insolent and disrespectful*). Таким чином, мас-медіа створювали прагматичну настанову звільнити суспільство від небажаного явища.

Таблиця 1

Характеристика типу "дівчина-flapper" у газетному дискурсі

оцінні фактори-100%	схвалення- 38%	засудження-62%
інтелектуальні здібності (7%)	5%	2%
енергійність (12%)	5%	7%
зовнішність (23%)	13%	10%
моральність (27%)	1%	26%
загальна оцінка (31%)	14%	17%

У рекламному дискурсі розкрито нову естетичну концепцію, пов'язану з образом "дівчини-flapper". Правильне сприйняття рекламного тексту на денотативному рівні забезпечується супроводом візуального образу (Р. Барт) молоді розкішної жінки, для якої не має перешкод у досягненні успіху в житті. Невербальний компонент дискурсу – іконічний образ "дівчини-flapper", що легко впізнається, сприяє сугестії рекламного повідомлення. Іконічний образ представляє веселих і енергійних дівчат, які проводять час на пляжі, за кермом автомобіля, в кафе у компанії молодих чоловіків.

Рекламний образ асоціюється з розумністю і вправністю "дівчини-flapper": *The happy rhythm of her youth, her self-reliance and sanity – it is these charms of the modern daughter which are tempting the world away from old-fashioned ideas.*

У рекламі закладається стереотипне уявлення про сучасних жінок, що володіють силою та знанням, необхідним, щоб відстояти свою позицію в світі жорсткої конкуренції: *The woman who does man's work. She couldn't give way to the vagaries and nerves and weaknesses so long considered the characteristic of weaker sex; for her competition is not alone with men but with her own healthy, eager sisters – the woman must keep young.* Рекламний дискурс, що стимулює позитивне враження про дівчат, апелює до бажання жінок бути молодими, привабливими та успішними.

Наприклад, створений компанією Coca-Cola в рекламі 20-х років минулого століття образ розкішної (*smart*), заможної (*luxurious, refined*) і вродливої (*lovely, beautiful*) жінки формував еталонне уявлення про сучасну жінку в американській культурі.

У досліджуваному рекламному дискурсі виявлено оцінні якості "дівчини-flapper", що контрастує з оцінкою у газетному дискурсі. Дівчата визнані талановитими (*gifted women, who said the mode, smart women*), вишуканими (*well-gowned, well-dressed*), витонченими (*really sophisticated*), вродливими (*pretty, lovely*), чарівними (*sweet, delightfully charming, alluringly fascinating*), елегантними (*atmosphere of elegance and refinement*).

Прагматичною настановою дослідженого рекламного дискурсу є визнання авторитетності "дівчат-flapper" у справах поліпшення зовнішнього вигляду та успішності в пошуках особистого щастя.

Таким чином, досліджуваний лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є вербалізованим концептом, змістові та оцінні ознаки якого об'єктивовані у дискурсі. Оцінні характеристики типуажу зумовили парадигматичні зв'язки лексеми *flapper* та її дериваційну парадигму. Дискурсивна маніфестація типуажу виявляє його амбівалентний характер та типовість сприйняття в 20-і роки минулого століття.

У четвертому розділі "**Трансформації типуажу "дівчина-flapper" у сучасній американській дискурсивній свідомості**" виявлено, що типаж виникає у змінених соціальних умовах на підставі набуття нових якостей концепту ЖІНКА під впливом емоційної оцінки.

Амбівалентність досліджуваного типуажу в період його формування відбиває пропорціональне співвідношення його протилежних ознак (О.А. Бабелюк). Репрезентантом типуажу стає, первісно пейоративна, лексема *flapper*. Численне парадигматичне поле та дериваційна парадигма свідчать про розвиток і фіксацію типуажу в національній свідомості. Зі зникненням референта типуажу парадигматичне поле стає значно меншим: *barlow, beasel, Ritzy, veal* та інші лексичні одиниці на його позначення зникли з американського узусу. Звуження сфери лексичного подання типуажу корелює з ментальними процесами абстракції та редукції, що ведуть до появи соціо-культурного стереотипу. Унаслідок збагачення стереотипу конвенціонально-образною інформацією він набуває символічної функції (О.О. Селіванова), що відбито у мові у сталих словосполученнях *Flapper Era* і *Flapper Dress*.

Встановлено, що в період формування типуажу "дівчина-flapper" поведінкові ознаки були домінуючими у його структурі, тоді як у наступний період відбувалася його візуалізація (*flat-chested, thin flapper, skimpy dressed flapper*). Типовими зовнішніми ознаками визнано статурність дівчат (*bony, boyish, slim*), відвертість вбрання (*skimpy flapper outfits, low-cut flapper lines*), виготовленого з коштовних тканин (*silk, velvet*) та багато оздобленого (*fringed, beaded, crystal-hemmed*). На стереотипність сприйняття дівчат-"flapper" вказують дескриптори лексеми *flapper* (*veriest, definitive, genuine, quintessential, typical, standard*).

В атрибутивних словосполученнях встановлено символічну функцію лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper" визначати історичний період 20-х років минулого століття чи стереотипний образ дівчини, що подається через унаочнення.

Протягом десятиліть змінюється оцінна характеристика лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper": у 20-і роки минулого століття поведінка дівчат засуджується (*bad-mannered*), тоді як у сучасній лінгвокультурі спостерігається тенденція

позитивного оцінювання (*free-spirited, modern, bold*). Встановлено, що в предикаціях дискурсу 20-х років минулого століття відтворюється когнітивна схема сприйняття лінгвокультурного типу, в якій дівчатам відведена роль порушників суспільного порядку, громадськості – роль критика. У наступні десятиліття визнано нові соціальні стандарти жіночності, які були встановлені дівчатами-"flapper".

Попри відсутність надходження нової інформації про референт, лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" продовжує своє існування в культурі етносу, при цьому у 2000-і роки зростає звернення до лінгвокультурного типу, що було виявлено у досліджуваних корпусах. Семантичну послідовність лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" відображено в гендерно маркованому концепті сучасної молодіжної культури GLAMOR GIRL.

На матеріалі проведеного асоціативного експерименту розкрито, що лексема *flapper* активує імплікаціонал концептуального знаку, який пов'язує соціокультурне явище з епохою його існування. Зона вербальної репрезентації асоціативних зв'язків лексеми *flapper* є асоціативним полем, яке складається з трьох тематичних класів. Візуальні (зовнішність), імплікаціональні (епоха) і функціональні (стиль життя) ознаки є релевантними в ідентифікації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" сучасними носіями лінгвокультури.

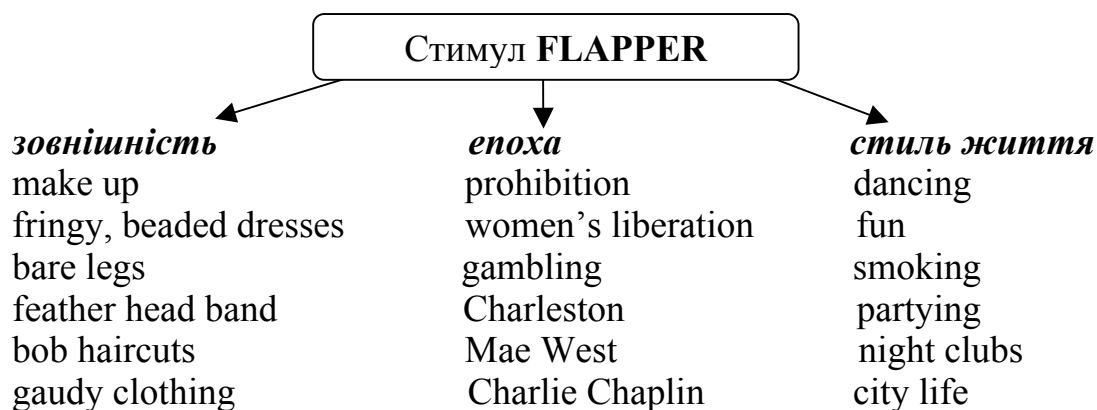

Схема 2. Асоціативне поле типу "дівчина-flapper"

Таким чином, вербалізація лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в сучасному американському дискурсивному просторі відбувається на тлі історичного контексту через візуалізацію образу "дівчини-flapper" та присвоєння йому функції символу періоду 20-х років минулого століття. Ця інформація зберігається у дискурсивній свідомості у формі семантичного гешталту, що поєднує іконічний образ із модусом його існування в контексті певної епохи.

ВИСНОВКИ

Дисертацію присвячено комплексному аналізу вербальної маніфестації типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі. Теоретичне підґрунтя роботи складає комплекс наукових праць із лінгвокогнітології (Л.І. Белехова, О.Л. Бессонова, О.П. Воробйова, С.А. Жаботинська, О.С. Кубрякова, R. Langacker), теорії прототипів (А. Вежбицька, В.В. Красних, Дж. Лакофф), теорії інтерпретації (В.З. Дем'янов, З.Д. Попова, П. Рікер), семіотики (М.Ф. Аліференко, Р. Барт, Ч.С. Пірс), прагмалінгвістики (Ф. С. Бацевич, Т.А. ван Дейк, І.І. Серякова) і лінгвокультурології (Н.Д. Арутюнова, В.І. Карасик, Ю.С. Степанов).

Досліджуваний лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є складним ментальним утворенням, що належить до концептуальної системи американської лінгвокультури та узагальнює інформацію про молоду дівчину епохи джазу. Референтною основою типуажу "дівчина-flapper" є явище американської молодіжної культури 20-х років минулого століття, представників якої визначено на підставі гендерних, вікових, поведінкових, етичних, вестіальних і комунікативних ознак.

На основі аналізу художнього, мемуарного, газетного та рекламного жанрів американського дискурсу було встановлено, що в американській дискурсивній свідомості типаж "дівчина-flapper" існує як функціональний прототип, соціокультурний стереотип і символ певного історичного періоду. Типаж репрезентовано у вербальному коді національної культури за такими семними критеріями, як *зовнішність* та *стиль життя*.

Лінгвокогнітивний статус типуажу "дівчина-flapper" виявлено в його функції зберігати інформацію у концептуальній гештальт-структурі, що має прототипний характер. Когнітивне моделювання типуажу "дівчина-flapper" надано у фреймі, рівні якого визначає понятійна інваріантна інформація, ідентифікуючи ознаки та їх емоційно-оцінне сприйняття.

Досліджуваний у ракурсі семіотичної теорії типаж "дівчина-flapper" охарактеризовано як знак, що складається з індексу (візуального образу), ікони (прототипічного образу) і символу (лексеми *flapper*).

Репрезентантом типуажу у семантико-когнітивному просторі дискурсу виступає лексема *flapper*, що є одиницею метафоричної номінації соціокультурного явища. Парадигматичні та синтагматичні зв'язки лексики *flapper* визначають семантико-когнітивний обсяг досліджуваного типуажу. Зникнення референта в американській культурі приводить до редукції інтенціоналу вербального знака зі збереженням понятійної інформації, що зумовлює появу в дискурсивній свідомості стереотипу, який формувався на гендерній основі. Лексема *flapper* активує імплікаціонал концептуального знака, що асоціативно пов'язаний з історією та культурою США періоду 20-х років минулого століття.

Розроблена комплексна методика, яка базується на когнітивно-дискурсивному підході до вивчення проєктованих у дискурс феноменів національної культури, забезпечила можливість розкрити зв'язок чуттєвого і раціонального, конкретного й абстрактного змісту типуажу "дівчина-flapper", динамічних і статичних аспектів його дискурсивного втілення. У жанровому розмаїтті дискурсу розкрито інтерпретаційну варіативність лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper".

У прагматичному аспекті дискурсивна репрезентація типуажу "дівчина-flapper" генерує стереотипний образ, що оцінюється за емоційними, моральними, інтелектуальними, зовнішніми ознаками. Профілювання стереотипного образу у художньому дискурсі відбувається через образну характеристику найбільш яскравих ознак поведінки та зовнішності з погляду традиційних стандартів американської культури 20-х років минулого століття.

Сучасна форма існування лінгвокультурного типуажу "дівчина-flapper" в американській дискурсивній свідомості характеризується узагальненням змісту концептуальної інформації та редукцією поведінкових ознак порівняно з обсягом зовнішніх ознак у когнітивній структурі лінгвокультурного типуажу.

Таким чином, досліджений в семантико-когнітивному аспекті лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є когнітивним конструктом, який репрезентовано у мові і дискурсі. У прагматичному аспекті лінгвокультурний типаж "дівчина-flapper" є набором аксіологічних стратегій реалізації стереотипного образу, оцінка якого варіює від негативної в газетному дискурсі до позитивної в рекламному, при амбівалентності в художньому дискурсі. У цілому, емоційна оцінка була домінуючим фактором розвитку типу "дівчина-flapper" в американському дискурсивному просторі.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні пошуків мовних засобів та стратегій репрезентації інших стереотипних концептів, які мали вплив на зміни культурних стандартів у соціумі. Проблема визначення засобами іншої мови лакуарної лексеми *flapper* надає перспективу подальших розвідок можливостей перекладу безеквівалентної лексики.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Любимова С. А. Появление концепта FLAPPER в американской картине мира / С. А. Любимова // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. — Ізмаїл : Вид-во ІДГУ, 2008. — Вип. 25. — С. 103—107.
2. Любимова С. А. Дослідження семантики похідних слів з основою "Flapper" / С. А. Любимова // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : Зб. наук. праць. — Рівне : 2009. — Вип. 17. — С. 85—88.
3. Любимова С. А. Моделирование семантической структуры концепта FLAPPER на основе словарных дефиниций / С. А. Любимова // Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання. — Донецьк : Вид-во Донец. нац. ун-ту, 2009. — Т. 6. — Вип. 1 (16). — С. 15—24.
4. Любимова С. А. Социокультурный концепт FLAPPER с точки зрения теории прототипов / С. А. Любимова // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. — Луцьк : Вид-во Волин. ун-ту, 2009. — Вип. 5. — С. 336—340.
5. Любимова С. А. Деривационный анализ словообразовательного гнезда с основой "flapper" / С. А. Любимова // Вісник СевНТУ. Філологія. — Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2010. — Вип. 102. — С. 164—167.
6. Любимова С. А. Дистрибутивный анализ на материале лингвистических корпусов (концепт FLAPPER) / С. А. Любимова // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка. Серія : Філологічні науки (Мовознавство). — Кіровоград : 2010. — Вип. 89 (2). — С. 38—44.
7. Любимова С. А. Индексальная составляющая семиотического конструкта FLAPPER / С. А. Любимова // Актуальні проблеми слов'янської філології. Лінгвістика і літературознавство : міжвуз. зб. наук. статей / гол. ред. В. А. Зарва. — Бердянськ : БДПУ, 2011. — Вип. 24. — Ч. 2. — С. 423—429.
8. Любимова С. А. Сущность концепта FLAPPER в терминах теории знаков Ч.С. Пирса. / С. А. Любимова // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. ст. / відп. ред. А. В. Корольова. — К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. — Вип. 10. — Ч. II. — С. 19—23.
9. Любимова С. А. Внутренняя форма концепта FLAPPER / С. А. Любимова // Международный конгресс по когнитивной лингвистике : сб. мат-лов, (Тамбов,

8—10 окт. 2008 г.) / Федеральное агентство по образованию, Ин-т языкознания РАН, Тамбов. гос. ун-т им. Г.Р. Державина. — Тамбов : Изд. дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2008. — С.795—797.

10. Любимова С. А. Реконструкция семантической модели концепта FLAPPER / С. А. Любимова // Слово, высказывание, текст в когнитивном, прагматическом и культурологическом аспектах : сб. стат. участников IV международной науч. конф., (Челябинск, 25—26 апр. 2008 г.) / Мин-во образования и науки РФ, Челябинский гос. ун-т. — Т. 2. — Челябинск : Изд-во РЕКПОЛ, 2008. — С. 213—219.

11. Любимова С. А. Стереотипизация концепта FLAPPER / С. А. Любимова // MegaLing'2008: Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій : доповіді міжнар. конф., (Крим, Партеніт, 22—28 верес. 2008) / Укр. мовно-інформ. фонд НАН України, Таврійський нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. — Симферополь : Діаіпи, 2008. — С. 69—70.

12. Любимова С. А. Корпусный подход в исследовании концепта FLAPPER / С. А. Любимова // MegaLing'2009: Горизонти прикладної лінгвістики та лінгвістичних технологій : Зб. наук. праць міжнар. конф., (Київ, 20—27 верес. 2009 р.) / Укр. мовно-інформ. фонд НАН України, Таврійський нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. — К. : Довіра, 2009. — С. 297—305.

13. Любимова С. А. Моделирование структуры концепта FLAPPER по данным ассоциативного эксперимента / С. А. Любимова // Актуальні проблеми металінгвістики : зб. наук. стат. VI Міжнар. наук. конф., (Черкаси, 21—22 трав. 2009 р.) / Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні НАН України. — Черкаси : Ант, 2009. — С. 41—43.

14. Любимова С. А. Расширенное представление парадигматики имени концепта FLAPPER / С. А. Любимова // Новые направления в изучении лексикологии, словообразования и грамматики начала XXI века : мат-лы междунар. симпозиума, (Самара, 4—5 мая 2009 р.). — Самара : Изд-во Поволжской гос. соц.-гуманит. академии, 2009. — С. 39—42.

15. Любимова С. А. Семантика деривационного гнезда "flapper" / С. А. Любимова // Актуальні проблеми філології: мовознавство, літературознавство, методика викладання філологічних дисциплін : Зб. наук. статей. — Т. І. Мовознавство. — Маріуполь : Бізнес-ціль, 2010. — С. 236—240.

АНОТАЦІЯ

Любимова С.А. Семантико-когнітивні та прагматичні аспекти репрезентації лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в американському дискурсі. — На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. — Київський національний лінгвістичний університет МОН України, Київ, 2013.

Дисертаційну роботу присвячено дослідженню лінгвокультурного типу "дівчина-flapper" в аспекті його семантико-когнітивних і прагматичних особливостей, які репрезентовано в американському дискурсі. У роботі визначено когнітивну природу і прагматичний потенціал типу "дівчина-flapper" в термінах категорії оцінки; охарактеризовано дискурсивну репрезентацію лінгвокультурного типу з погляду семіотичної теорії; розроблено комплексну методику аналізу

лінгвокультурного типу; виявлено семантичні і прагматичні особливості корпусу англомовних позначень дискурсивної репрезентації типу; встановлено когнітивно-семіотичний статус типу "дівчина-flapper" у сучасному американському дискурсивному просторі.

Ключові слова: лінгвокультурний тип, когнітивна природа, дискурсивна репрезентація, американський дискурс, жанри, прагматичний потенціал, оцінка.

АННОТАЦИЯ

Любимова С.А. Семантико-когнитивные и прагматические аспекты репрезентации лингвокультурного типажа "девушка-flapper" в американском дискурсе. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет МОН Украины, Киев, 2013.

Диссертация посвящена исследованию лингвокультурного типажа "девушка-flapper" в аспекте его семантико-когнитивных и прагматических особенностей, репрезентируемых в американском дискурсе.

В работе обобщены теоретико-методологические основы исследования лингвокультурного типажа и разработана интегративная методика его исследования; установлен когнитивный статус лингвокультурного типажа "девушка-flapper" и построена его когнитивная модель; проанализирован корпус англоязычных номинаций типажа "девушка-flapper" с точки зрения их семантических и прагматических особенностей; охарактеризован прагматический потенциал дискурсивной репрезентации типажа в терминах категории оценки; выявлены трансформации типажа "девушка-flapper" в американском дискурсивном сознании.

Теоретико-методологическая концепция исследования базируется на основе положений о ментальном характере концепта и его психологической реальности, проявляемой в способности вызывать эмоции и культурные ассоциации, репрезентируемые в дискурсе.

Исследованный типаж "девушка-flapper" является лингвокультурным концептом, референтной основой которого выступает феномен американской молодежной культуры 20-х годов прошлого века. Представители этой культуры определяются на основании гендерных, возрастных, поведенческих, этических, вестиментальных и коммуникативных признаков.

Рассматриваемый в когнитивно-семиологической парадигме типаж "девушка-flapper" является символом, в знаковой форме отражающим связь чувственного и рационального, конкретного и абстрактного содержания. В зависимости от контекста, типаж "девушка-flapper" объективируется в семиотическом пространстве американской культуры как индекс (визуальный образ), икона (прототипический образ) и символ (лексема *flapper*).

Знаком когнитивной деятельности нации типаж "девушка-flapper" становится в результате метафорической номинации молодой женщины нового поколения, стиль жизни и внешний облик которой воспринимались как гендерный и социальный вызов американскому обществу 20-х годов прошлого столетия. Парадигматические, синтагматические и ассоциативные связи репрезентирующей типаж лексемы *flapper*

определяют объем вербального содержания лингвокультурного типажа. Исчезновение референта приводит к редукции интенционала вербального знака при сохранении его понятийной информации, что отражает стереотипизацию лингвокультурного типажа "девушка-flapper" в американском дискурсивном сознании. Семантически преемственный концепт GLAMOUR GIRL выражает гендерно маркированное понятие молодежной культуры, связанное с модой.

В прагматическом аспекте лингвокультурный типаж "девушка-flapper" представляет собой набор аксиологических стратегий реализации стереотипного образа, оценка которого варьируется от негативной в газетном дискурсе до положительной в рекламном, при амбивалентности в художественном дискурсе и позитивной саморепрезентации в мемуарном дискурсе. Оценке подвергаются эмоциональные, интеллектуальные, моральные и внешние качества девушек.

Определяющей линией развития типажа "девушка-flapper" является движение от частного к общему: от отдельных проявлений и множественных форм представления в разных жанрах дискурса к стереотипному образу и символу определенного исторического периода. В современной лингвокультуре типаж "девушка-flapper" выступает знаком, импликационал которого связывает социокультурное явление с эпохой его существования.

Ключевые слова: лингвокультурный типаж, когнитивная природа, дискурсивная репрезентация, американский дискурс, жанры, прагматический потенциал, оценка.

RESUME

Lyubymova S.A. Semantic, Cognitive and Pragmatic Aspects of Cultural Type "Flapper" in American Discourse. – Manuscript.

Thesis for a Candidate's Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2013.

This thesis focuses on the study of semiotic, cognitive and pragmatic aspects of the cultural type "Flapper" as it is represented in American discourse. The research determines cognitive nature and pragmatic potential of the type "Flapper" in terms of the assessment category. An integrated methodology of the cultural type analysis has been elaborated; semantic and pragmatic features pertaining to the corpus of English-language designations of the type and its discourse objectification have been ascertained. The cognitive status of the cultural type "Flapper" within the semiotic field of contemporary American culture has been elucidated.

Key words: cultural type, cognitive nature, discourse representation, American discourse, genres, pragmatic potential, assessment.